

ואי סלקא דעתך [ואם עולה על דעתך] שמחזיר דוקא כשר במליקה, ובכך עוסקת המשנה, מאי איריא [מה שייך]. מדוע רק מולק מן העורף כשר? אפילו שוחט מן העורף נמי [גם כן] יהיה כשר, אם החזיר את הסימנים לאחור ושחטם! אלא לאו שמה שאמרו בני ר' חייא שמצות מליקה היא במחזיר סימנים לאחור ומולק, כוונתם – אף מחזיר, והוא הדין אם אינו מחזיר, ולפי זה מתניתין [משנתנו], שפוסלת בשוחט מן העורף, יש לפרשה בדלא אהדר [בשלא החזיר] את הסימנים לאחור. ולעיקר דבריהם של בני ר' חייא אמר ר' ינאי: יקבלו הרובין [הצעירים] את תשובתן דחיה לדבריהם, ממה דקתני [שהתנא שונה] בסוף משנתנו: נמצא כשר בשחיטה – פסול במליקה, כשר במליקה – פסול בשחיטה. ונברר, למעוטי מאי [למעט את מה] הוא בא? לאו למעוטי [האם לא כדי למעט] מחזיר סימנין לאחורי העורף, שלא כשר במליקה אלא רק בשחיטה? אמר רבה בר בר חנה: לא, אפשר לומר שעיקרו בא למעוטי [למעט] שן וצפורן שאינם תלושים, שהם כשרים במליקה דווקא, ופסולים בשחיטה. ותוהים: שן וצפורן בהדיא הלא קתני להו [במפורש שנה אותם] במשנה לעיל (טו, ב) שהם פסולים בשחיטה, ולא הוצרך לחזור ולשנות דבר זה! אלא אמר ר' ירמיה: מה ששינוי שהכשר בשחיטה פסול במליקה, בא למעוטי [למעט] מוליך ומביא, שאין המולק רשאי לחתוך את הסימנים בהולכה והבאה של צפורנו, כפי ששוחטים בסכין, אלא צריך לחתוך ולחתוך אותם בבת אחת. ושואלים: הניחא למאן דאמר [זה נוח לשיטת מי שאומר] מוליך ומביא במליקה – פסול, אלא למאן דאמר [לדעת מי שאומר] שהוא כשר, מאי איכא למימר [מה יש לומר]? ומשיבים: בני ר' חייא סברי לה כמאן דאמר [סבורים כדעת האומר] מוליך ומביא במליקה – פסול. בענין זה מביאים מה שאמר רב כהנא: מצות מליקה קוצץ, לוחץ בציפורנו מצד העורף, ויורד, וזו היא מצותה. סבר [סבור היה] רבי אבין למימר [לומר]. דברים אלה משמעם: קוצץ ויורד – אין [כן]. מוליך ומביא – לא. אמר ליה [לר] ר' ירמיה: כל שכן שמוליך ומביא במליקה כשר. ומאי [ומה] פירוש "זו היא מצותה", שלכאורה משמעו דווקא זו ולא אחרת? אימא [אומר]: אף זו היא מצותה.

מסורת הש"ס

- א. ראה משנה חולין טו, ב.
- ב. ראה חולין כ, ב.

גרסות

כשר במליקה פסול בשחיטה יש כתיי שמשפט זה חסר בו.
מאי לאו למעוטי מחזיר סימנין לאחורי העורף דלא בכתיי: מאי לאו למעוטי מחזיר סימנין לאחורי העורף ויש בכתיי: מאי לאו למעוטי מחזיר סימנין. למעוטי שן וצפורן יש בכתיי שנוסף בו: במחזיר וראה עיונים.

סברי לה כמאן דאמר מוליך ומביא במליקה פסול בכתיי ועוד וברשיי: סברי לה סברי לה כמאן דאמר מוליך ומביא במליקה פסול פסול.

לשון

רובין הרובין משמעו נערים שעדיין נמצאים בתהליך גידולם (ירבוים). וכך "ריבה" – נערה צעירה.

ואי סלקא דעתך מחזיר דוקא – ומתניתין דקתני מליקה כשרה נשהחזיר קמיירי, דאי לא החזיר פסולה, שומט אמאי פסולה? מאי שנא עורף מנדדין? אלא לאו שמע מינה: אף מחזיר קאמר, ומתניתין דלא אהדר, ולא הויא מתניתין לא מיוצתיהו ולא סייעתייהו. יקבלו הרובין את תשובתן – הנערים, בני רבי חייא. למעוטי מאי – אי משום דעורף פסול בשחיטה וכשר למליקה, וזאת כשר לשחיטה ופסול במליקה, הא תנא ליה! לאו למעוטי חזרת סימנים – דכשר בשחיטה ופסול במליקה? ואידי דתנא כשר בשחיטה ופסול במליקה, תנא נמי כשר במליקה פסול בשחיטה. לא למעוטי שן וצפורן – ומשום סיפא נקט לה, כשר במליקה פסול בשחיטה – למעוטי שן מחזרת ופסול מחזרת דפסולה בשחיטה, והכי קאמר: כשר במליקה, כגון צפורן מחזרת, פסול בשחיטה. וכיון דאשמועינן צפורן – הוא הדין לשן, דטעמא משום מחזיר הוא. ואידי דתנא סיפא תנא נמי רישא. שן וצפורן בהדיא תנא להו – לעיל (חולין טו, ב) צפורן ומתניתין: שן ממגל קציר והמגירה והשיניים והצפורן, ואוקמינן צפורנות. ואיך דמפשי: דמרישא ממעט שן תלושה וצפורן תלושה, דכשר בשחיטה ופסול במליקה. ולא היא, דאם כן למה הוזכר שן וצפורן? לימא הכי: למעוטי תלושה דפסול במליקה! אלא תלושה לאו מילתא היא דנימא כשר בשחיטה ופסול במליקה, דהא תלושה לא מיקריא מליקה, ואפילו מליקה פסולה לא מיקריא, דהא פירש לן קרא דמליקה

ועלמא של כהן היתה, וזכלי לא מיקריא מליקה, דלא אשכחן זכלי דמיקריא מליקה. ומנא תימרא דמליקה צעמנו של כהן? דתניא בשחיטה קדשים צפרק "קדשי קדשים" (זמחים סה, א). "והקריבו הכהן אל המזבח", וכי תעלה על דעתך שזר קרב גבי מזבח? אלא מגיד שלא תנא מליקה אלא צעמנו של כהן. ולהוא לישנא פרכינן: שן וצפורן נהדיא קתני להו צפורת כהנים כדפרישית. והא נמי לימא, דלא פרכינן "צהדיא קתני לה" אלא אם כן שנויה צעמנו, דרוב צרייתות שצפורת כהנים וצפרות כהנים שאלוהים נשחטו, ולא פרכינן הכי אלא היכא דתמס צעמנו מתיין תרי זמני, או כמד מסכתא או צפורת. למעוטי מוליך ומביא – דכשר בשחיטה ופסול במליקה. ומשום רישא נקט לה, ואידי דתנא רישא תנא סיפא. הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא דרב הונא ורבה היא לקמן צעמנו [עמוד צ]. סברי לה כמאן דאמר פסול – ומוקמינן למתניתין למעוטי מוליך ומביא. קוצץ ויורד – גלא הולכה והוצאה. כל שכן כו' – דכל כמה דלא ממעט קרא צהדיא כדמעט סכין

ועלמא של כהן היתה, וזכלי לא מיקריא מליקה, דלא אשכחן זכלי דמיקריא מליקה. ומנא תימרא דמליקה צעמנו של כהן? דתניא בשחיטה קדשים צפרק "קדשי קדשים" (זמחים סה, א). "והקריבו הכהן אל המזבח", וכי תעלה על דעתך שזר קרב גבי מזבח? אלא מגיד שלא תנא מליקה אלא צעמנו של כהן. ולהוא לישנא פרכינן: שן וצפורן נהדיא קתני להו צפורת כהנים כדפרישית. והא נמי לימא, דלא פרכינן "צהדיא קתני לה" אלא אם כן שנויה צעמנו, דרוב צרייתות שצפורת כהנים וצפרות כהנים שאלוהים נשחטו, ולא פרכינן הכי אלא היכא דתמס צעמנו מתיין תרי זמני, או כמד מסכתא או צפורת. למעוטי מוליך ומביא – דכשר בשחיטה ופסול במליקה. ומשום רישא נקט לה, ואידי דתנא רישא תנא סיפא. הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא דרב הונא ורבה היא לקמן צעמנו [עמוד צ]. סברי לה כמאן דאמר פסול – ומוקמינן למתניתין למעוטי מוליך ומביא. קוצץ ויורד – גלא הולכה והוצאה. כל שכן כו' – דכל כמה דלא ממעט קרא צהדיא כדמעט סכין

תוספות

לא למעוטי שן וצפורן – מה שהקשה בקונטרס לאותן שמפרשים דאיירי בתלושים – לא שייך למפרך "תינינא" מברייתא אלא אם כן שנוייה במשנה – נראה דלא קשה, דהא נמי שמעינן ממתניתין בובחים בפרק "חטאת העוף" (סח, א) דתנן: מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה, אלמא

עיונים
אפילו שוחט נמי שכן עיקרו של פסול השוחט מן העורף אינו מפני שהשחיטה היא דווקא מלפנים, שהרי השוחט מן הצדדים שחיטתו כשרה, אלא טעם הדבר – מפני שהיא חותך את המפרקת קודם שהוא שוחט את הסימנים, ונמצא שהוא שוחט את הטרפה. ולפי זה אין פסול במה שהוא מחזיר את הסימנים לאחור וכך שוחט. יקבלו הרובין את תשובתן לדעת ר' ינאי, אם מחזיר ומולק פסול אף בדיעבד, משום שאין זה מה שציוותה התורה "ממול ערפו", שהרי הסימנים הם בצואר ולא בצד העורף. ועוד, שאין זה כדרך מליקה (רמב"ן). יש שכתב כי זהו טעמו של הרמב"ם שלענין שחיטה לא הביא את האפשרות להחזיר את הסימנים אחורי העורף ולשחוט, שהוא משום שאין זו דרך שחיטה (אכן האלו הלכות שחיטה פרק א. וראה אור שמוח הלכות שחיטה פ"ב הי"ז).

אורה ההלכה
מצות מליקה כיצד מולקים? קוצץ בציפורנו ויורד וחותר את המפרקת והסימנים. רצה להוליך ולהביא ציפורנו ובכך לחתוך את המפרקת והסימנים – מוליך ומביא, רצה להיות דורס בציפורן – דורס. כרב כהנא ופירושו של רבי ירמיה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ו ה"א).

אמר שמואל כל הכשר כו' — שמואל לאו זהלכות שחיטה איירי, דאס כן איכא למפרך טונא. דאי סנר מוליך ומניא זמליקה פסול — הא איכא מוליך ומניא, דכשר בשחיטה ופסול זמליקה, ואיכא תלוש. ואי קסנר מוליך ומניא זמליקה כשר, וכל שכן קולץ ויורד כדאמרין — קשיא סיפא דדייקין: הא פסול פסול, והא איכא קולץ ויורד, דפסול בשחיטה וכשר זמליקה! אלא שמואל זהכשר מקום שחיטה קא מיירי, כל מקום הראוי גזאר לשחיטה ראו למליקה לעומתו מאחוריו צמול עורף. ופרקינן: הא פסול פסול — דעל כרחין שמואל משום הך דיוקא נקט לה, דאי משום היא גופה, לאשמועינן דכל מול העורף כשר למליקה — הא זהדיא מני לה נמתניתין. אלא שמואל פסול אחא לאשמועינן, ולמעוטי מאי דכיון דפסול בשחיטה יהא פסול זמליקה? למעוטי למעלה מן הגזאר דפסול זמליקה לא אצטריך, דהיינו עורף ממש, וזהדיא כתיב "ממול ערפו" ולא ערפו. אילימא למעוטי סימנים שנעקרו — דכיון דאין אומו נואר כשר לשחיטה — אין עורף כנגדו כשר למליקה. והא תני רמי — דאפילו לשחיטה כשר. ראשו פשיטא — קרא זהדיא כתיב שיפוי ראשו — משתחיל הראש לשפיע. [ואי] [והוא] נמי שיפיע מליקתו. והגרים ואזל עד

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר שְׁמוּאֵל: יָכַל הַפֶּשֶׁר בְּשַׁחֲטָה, כְּנִגְדּוֹ בְּעוֹרְףָּ כֶּשֶׁר בְּמַלְיקָה. הָא פְּסוּל בְּשַׁחֲטָה — פְּסוּל בְּמַלְיקָה, לְמַעוֹטֵי מַאי? אֵילִימָא לְמַעוֹטֵי עֵיקוֹר סִימָנִין, וְהָא תְּנִי רַמִּי בַר יִחְזִיקָא: אֵין עֵיקוֹר סִימָנִין בְּעוֹף! אָמַר רַב פִּפְא: לְמַעוֹטֵי רֵאשׁוֹ. — רֵאשׁוֹ פְּשִׁיטָא, "מְמוּל עֲרָפוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא — וְלֹא בְּרֵאשׁוֹ! — מַאי רֵאשׁוֹ? שִׁיפוּי רֵאשׁוֹ, כְּגוֹן דְּנִקְט מְשִׁיפוּי רֵאשׁוֹ וְהַגְרִים וְאִזְל עַד דְּמָטָא תַּתְּאִי. וְכַדְרַב הוֹנָא אָמַר רַב אַסִּי, יְדָאֻמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַב אַסִּי: הַגְרִים שְׁלִישׁ וְשִׁחַט שְׁנַי שְׁלִישׁ — פְּסוּלָה. אָמַר לִיה רַב אַחָא בְרִיה דְרַבָּא לְרַב אַשִּׁי, הָא דְתַנִּי רַמִּי בַר יִחְזִיקָא: אֵין עֵיקוֹר סִימָנִין בְּעוֹף, לָא אָמַרְן אֱלָא לְמַאן דְּאָמַר: "אֵין שַׁחֲטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה,

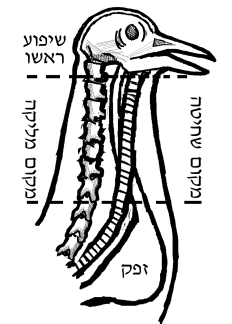
דמטא תתאי — לסימנים נגד מקום רובא נשיפוי ראשו, דהיינו עורף ממש — לא אינטיכא ליה לשמואל, דהא מול זהדיא כתיב. אלא מיעוטא הוא דענד הכס, ואשמועינן שמואל דכי היכי דמיפסלא שחיטה משום התחלת אומו מקום ודכרנ הונא כו' אף על גב דרובא זמקום שחיטה, מיפסלא נמי מליקה. למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה — אלא מדברי סופרים. רבי אלעזר אמרנה כפוק "השוחט" (חולין כח,א).

אמר ר' ירמיה אמר שמואל: כל מקום בצואר הכשר בשחיטה — כנגדו בעורף כשר במליקה של קרבן מן העוף. ומעירי, מכאן נדייק: הא [הרי] כל מקום שפסול בשחיטה — כנגדו בעורף פסול במליקה. ומבררים: למעוטי מאי [למעט את מה] הוא בא? אילימא למעוטי [אם תאמר למעט] עיקור סימנין, שכשם שאם עקר את הקנה והוושט ממקומם ושחטם הוא פסול, מפני שאין זה מקום שחיטה, הוא הדין למליקה, והא תני [והרי שנה] רמי בר יחזקאל: אין פסול של עיקור סימנין בעוף כלל! אמר רב פפא: למעוטי [למעט] מליקה באחורי ראשו של העוף, כפי שחיטה אינה כשרה בראש, אלא בצואר. ותוהים: בראשו, פשיטא [פשוט] שלא ניתן למלוך, הרי "ממול ערפו" [ויקרא ה, ח] אמר רחמנא [אמרה התורה]. כלומר, במקום הרואה את העורף, באחורי הצוואר, ולא בראשו, בעורף עצמו! ומסבירים: מאי [מה פירושו] ראשו שבו למעט במליקה — שיפוי (שיפוע) ראשו, כגון דנקט [שנטל התחיל] למלוך משיפוי ראשו, והגרים ואזל עד דמטא תתאי [ומלק חוץ למקום והלך עד שהגיע למטה]. למקום הסימנים, ושם השלים את המליקה. שהואיל והתחיל את המליקה מחוץ למקומה הרי זה פסול כמו בשחיטה, וכדברי רב הונא אמר רב אסי, שאמר רב הונא אמר רב אסי: הגרים שחט מחוץ למקום השחיטה שלישי ואחר כך שחט שני שלישי במקום השחיטה — פסולה. אמר ליה [לר] רב אחא בריה [בנו] של רבא לרב אשי: הא דתני רמי בר יחזקאל שאין פסול עיקור סימנין בעוף, לא אמרן [לא אמרנו] דברים אלה אלא למאן דאמר [לשיטת מי שאומר] שאין מצוות שחיטה לעוף מן התורה כלל,

מסורת הש"ס
ג. (בשינויים) ירושלמי
טוטה פייט הי"ד.
ד. חולין יט,א.
ה. נזיר כט,א. קדושין עא,א. חולין ד,א. כז,ב. כח,א. פה,ב. פז,א. ירושלמי נזיר פ"ד ה"ו. ילק"ש תורה תקפ.

גרסות
למעוטי עיקור סימנין יש בכתי"י: למעוטי סימנין נעקרו וברשי"י: למעוטי סימנים שנעקרו.
דנקט משיפוי ראשו והגרים בכתי"י ועוד ובמקורות: דנקט מראשו והגרים.

הכשר בשחיטה כנגדו בעורף כשר במליקה

תוספות

תלוש פסול במליקה. ומיהו קשה קושיא אחרת שהקשה, דהוה ליה למימר: למעוטי תלוש, והווי כל תלוש בכלל. ואם תאמר: ולפירושו דאירי במחוברין, היאך שן כשרה במליקה? הא בעי ימין, דמלק בשמאל פסול, כדתנן בפרק "חטאת העוף" (שם)! ויש לומר: דלא נקט שן שיהא שן כשרה למליקה, אלא כלומר דלא מיפסל מטעם מחובר כמו בשחיטה. ועוד יש לומר: דשמאל גרע משן, כדאשכחן לענין חליצה, דאמרין בפרק "מצות חליצה" (יבמות קה,א) דגידמת חולצת בשיניה, ובירושלמי משמע דחליצה בעי ימין, דאמרין בירושלמי: כיצד היא עושה? מתירתו בימין ותופסתו בשמאל וגוררתו בימין, כדי שתהא חליצה בימין והתרה בימין. ושמא אין כל כך ראייה, דדלמא ליכא עיכובא בימין, אלא לכתחלה בעי ימין, והוא הדין אם חלצה בשמאל דחליצתה כשירה. והא דלא קאמר: למעוטי דורס דכשר למליקה ופסול לשחיטה — משום דבהדיא קתני לה גבי שחיטה בפרק שני (חולין לב), דפסולה, דתנן: אם התיו את הראש בבת אחת פסולה. ואי אשמועינן דכשר במליקה, אם כן הוה ליה למתני אפכא: פסול בשחיטה כשר במליקה, דהוה משמע שפשוט לנו בשחיטה. **אילימא** למעוטי עיקור סימנים — לפירוש הקונטרס [לעיל ט,א] דבעיקור סימנין הווי טרפה, תימה: אמאי אצטריך לאשמועינן דכי היכי דעיקור פסול בשחיטה פסול נמי במליקה? מאין היה לנו להכשיר במליקה יותר מבשחיטה? והלא מלק ונמצא טרפה פסול לכולי עלמא, אלא דפליגי בזבחים בפרק (קדשי קדשים) ["חטאת העוף"] (סט,א) אי מליקה מטהרת מטומאת נבלת עוף טהור או לא! וכן תימה לרבא בר קיסי דקאמר: לא אמר רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנים לעוף אלא במליקה ולא בשחיטה, מאי שנא דנקט עיקור מכל שאר טריפות? וכן תימה, דקאמר בסמוך: [אלא] למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה אין עיקור (אבל למאן דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה יש עיקור), היאך תלוי זה בזה? מכל מקום הוא אסור משום טרפה, דמה לי טרפה זו ומה לי טרפה אחרת? דכיון שנטרף העוף — שוב אין מועיל לו נחירה אלא להוציא מידי נבילה, למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה, כדמוכח בריש "השוחט" (חולין כח,א)! אבל לדברי הלכות גדולות אתיא כולה סוגיא שפיר, דלא הווי טרפה על ידי שחיטת סימנין. ולהכי קאמר: אילימא למעוטי עיקור סימנין, כי היכי דהלכתא גמירי לה דאין השחיטה מועלת שם, אף על פי שאינו נטרף בכך — כמו כן במליקה שוב אינו נמלק אף על פי שאינו נטרף, והא תני רמי בר יחזקאל כו'. ופליג אההיא דנשמטה הרגרת, כדפירש בקונטרס [עמוד ב ד"ה ההוא]. אבל אהך דתני לוי [חולין כו,א]: כל טרפות ממנו חכמים בבהמה כנגדו בעוף — לא פליג, דאפילו בבהמה אינה טרפה בכך, אבל לפירוש הקונטרס פליג נמי אלוי. וניחא השתא דרבא בר קיסי וכולה סוגיא. **לא** אמרן אלא למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה — אין להקשות: לדידיה, היכי משכחת נבלת עוף טהור דמטמא בגדים אבית הבליעה? דנהי דלא בעי שחיטה, נחירה מיהא בעי בסימנין. כדמוכח לקמן בריש פרק שני (חולין כח,א) דקאמר: מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה, ואי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה, כיון דתבר שדרה ומפרקת הוויא טרפה — תיהני לה סכין לטהרה מידי נבלה. אלמא סימנין דוקא מטהרין, ובשדרה ומפרקת חשיב טרפה, והשתא (משכחת נבלת עוף טהור כשחתך שדרה ומפרקת ורוב בשר קודם שהגיע לסימן) תיהני ליה סכין לטהורי מידי נבילה. והא דנקט ב"התכלת" (מנחות מה,א) גבי "נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים" דאצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואשתרי מליקה גבייהו אשתרי נמי נבלה — לאו דוקא, דנבלה לא הוי, כדמוכח לקמן כמו שהבאתי מפרק שני (חולין כח,א). אלא כלומר טרפה, וקרא נקט נבלה אגב טרפה.

עיונים

כל הכשר בשחיטה והוא מלמעלה — משיפוי כובע הקנה (ראה לעיל יט,א), ולמטה עד כנגד גגו של הופק (ראה להלן נב,ב, ב"י יו"ד סימן כ).
הא פסול בשחיטה פסול במליקה אין זה דיוק בלבד, אלא בהכרח זהו עיקר חידושו של שמואל, שהרי לגופו של הדין — שרק המקום שמול הצוואר כשר למליקה, ולא למעלה משם — מפורש הדבר בכתוב: "ממול ערפו" ולא ערפו (רש"י).
למעוטי עיקור סימנין העירו בתוס' כי דברים אלו עולים יפה דווקא לפירוש בעל הלכות גדולות, שאם עקר את הסימנים ושחטם פסל את השחיטה מפני שאין זה מקום שחיטה, ובהלכה למשה מסיני. ואותה מסורת עצמה אומרת שלגבי מליקה הרי זה נחשב כמקום ראוי. אבל לפירוש רש"י (לעיל ט,א), שאם נעקרו הסימנים ממקומם השחיטה פסולה מפני שנעשתה טריפה, לכאורה אין מקום לחלק בין שחיטה לבין מליקה, שגם זו וגם זו אינן מועילות להכשירה לאכילה לאחר שנטרפה (והריטב"א כתב כי רש"י כאן חזר בו מפירושו שם). אבל רמב"ן כתב כי בשונה משחיטה, כל שנעשה בתוך כדי המליקה אינו יכול להחשיבו כטריפה, שהרי קודם חיתוך הסימנים ממילא עליו לחתוך את השדרה, שוודאי

הבל שוחטינ

פרק ראשון

חולין

ב ע"ב

מסורת הש"ס

א. חולין כ"א.

ב. משנה זבחים סח,א. חולין כח,א.

גרוטות

אינא למימר – לא ליהוי כבהמה בכתיימי ועוד ובמקורות קטע זה חסר.

אלא מדברי סופרים בכתיימי מלים אלו חסרות.

מהיכא גמירי לה מבהמה כולה מילתא כבהמה בכתיימי: **מהיכא גמיר לה דיילא כולה מילתא כבהמה**.

מליקתה זו היא שחיטתה בכתיימי מלים אלו חסרות. ויש בכתיי: **מכדי מליקתה זו היא שחיטתה**.

אישים

זעירי

אמורא בן הדור הראשון – שני לאמוראי בבל זעירי היה בן בבל, שעלה לארץ ישראל ושם למד מפני ר' חנינא, שהיה רבו המובהק (ורבים מדבריו הם בשמו). והיה נחשב כאדם גדול ביותר, עד שר' יוחנן רצה להשיא לו את בתו. לאחר זמן חזר וירד לבבל, ועם תלמידיו נמנה גם ר' חייא בר אשי, תלמידו של רב. זעירי חלק על גדולי אמוראי בבל וארץ ישראל, ודבריו נחשבו ביותר, עד שאמר עליו רבא, שכל דבר שלא פירשו זעירי לא נתפרש. האופן זו נתכנה בשמו, בלא תוספת תואר (כמו שמואל), מלמד על חשיבותו בעיני חכמים, אך מצד אחר מורה על כך שלא זכה לסמיכת חכמים כשהיה בארץ ישראל.

אבל למאן דאמר [לדעת מי שאומר] **שיש שחיטה לעוף מן התורה**, אם כן, יש גם פסול של עיקור סימנים. **אמר ליה** [לו] **רב אשי**: **אדרבה** [גדולה מזו], **איפכא מסתברא** [ההיפך הוא המסתבר]! **למאן דאמר** [לדעת מי שאומר] **שיש שחיטה לעוף מן התורה**, הרי פרטי דיניה של שחיטה אינם מפורשים, ונמסרו למשה על פה, ולכן איכא למימר **דהכי אגמריה** [יש לומר שכך לימד אותן] הקדוש ברוך הוא את משה, שבעוף אין פסול עיקור. **ואפילו למאן דאמר** [לדעת מי שאומר] **שדינו כבהמה**, שהלכות שחיטת העוף נלמדו מהלכות שחיטת בהמה, ובבהמה העיקור פוסל – לימד אותו הקדוש ברוך הוא **שלענין עיקור לא ליהוי** [שלא יהיה] **כבהמה**. **אלא למאן דאמר** [לדעת האומר] **שאין שחיטה לעוף מן התורה אלא מדברי סופרים**, **מהיכא גמירי לה** [מהיכן למדו אותה] **חכמים** את הלכות השחיטה בעוף? **מבהמה**, ואם כן **כולה מילתא** [כל הדבר], **לכל ענין יהיה דין העוף כבהמה!** **אמר רבינא**, **אמר לי רבין בר קיסי**: **הא דתני [ו] ששנה** [רמי בר יחזקאל: אין פסול עיקור סימנין בעוף – לא אמרן [לא אמרנו] דבר זה אלא במליקה, אבל בשחיטה יש פסול עיקור. ומקשים: והאמר [והרי אמר] רימיה אמר שמואל: **כל הכשר בשחיטה, כנגדו בעורף כשר במליקה**, ומכאן מדייקים: **הא** [הרי] **מה שפסול בשחיטה – פסול גם במליקה!** ואומרים: **אכן, ההוא פליגא** [אותה הלכה חולקתן] **על דין זה**.

אמר זעירי: **אם נשברה המפרקת של בהמה או עוף ורוב הבשר שעמה נחתך** – הרי זו **נבלה**, שבכך היא נחשבת כמתה לגמרי, וגם אם שחטה – לא תועיל שחיטתה להוציאה מדין נבילה, שמתמאה במגע ובמשא. **אמר רב חסדא**, **אף אנו נמי תנינא** [אנו גם כן שנינו] **לדבר זה במשנה במסכת זבחים: מלק עוף קדשים בסכין** (ולא בציפורן) – הרי זה העוף מטמא **בגדים** של האוכל ממנו בשעה שהוא נמצא בבית הבליעה שלו, כדין נבלת עוף טהור. **ואי אמרת** [ואם אומר אתה] **שאם נשברה המפרקת ורוב הבשר שעמה אינה נחשבת כנבילה**, אלא **טרפה הויא** [היא] **נחשבת**, כעומדת למות, ולא כמתה ממש. אם כן הואיל ומליקתה של קרבן מן העוף זו היא שחיטתה – **תהני לה** [תועיל לה] **הסכין לטהרה מידי טומאת נבלה**, כדין כל טריפה שנשחטה בסכין, שאף שאינה כשרה לאכילה אינה מטמאה! אלא מכאן שבשעה שנשברה המפרקת ורוב הבשר שעמה על ידי הסכין, נעשתה נבילה.

וכתיב נמי (שס יז): **"והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה צאורה ובגר וכבש נגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר"**, ובעוף משחטי קרא, דתינא (חולין ק"א) [גדה מזב]: **יכול תהא נבלת צהמה מטמאה אצית הצליעה?** כגון תחז לו חצירו צצית צליעתו והוא לא נגע בה, שלא נטמא בנגעה, וטומאת צית הסתרים לא מטמיא טומאת נגע. וצטומאת משא נמי אינו טמא, שלא זו עד שנלעה. תלמוד לומר: **"לא יאכל לטמאה צה"** [צה" משמע מיעוטא – מי שאין לה טומאה אלא אכילתה, כדכתיב: **"לא יאכל"**, וכתיב **"צה"**, כלומר, בוז בצליעה ולא באחרת, יאחז נבלת צהמה שמתמאה בנגע, כדכתיב (ויקרא יא): **"והנגוע בצנבלתה" וגו'**. הלכך על כרחך צעוף משחטי. יכול נבלת העוף טטמא מן הכתוב מהאי קרא, ונבלת צהמה מקל וחומר: מה העוף שאינו מטמא בנגע וצמשא – מטמא צצית הצליעה, צהמה שמתמאה כו'? תלמוד לומר: **"צה"** – צה אחת מיטמא צצית הצליעה, ואי אחת מיטמא צנבלת צהמה צצית הצליעה. ואם כן למה נאמר צצהמה "והאוכל מנבלתה" (שס)? ליתן שיעור לנוגע ולגושא כשיעור אכילה, דהיינו כזית. וכולה מילתא מפרש החס, דאין לה טומאה לנבלת עוף טהור אלא זו בלבד. ואי אמרת – נצברה מפרקת ורוב צשר עמה טרפה צעלמא הוה ולא נבלה, והא מליקת סכין, כיון דלאו מליקה היא – הוה כשוצר מפרקתו, כשמגיע לסימנין וחוטין בסכין הרי זו כשוחט את הטרפה, וקיימא לן **"העור והרוטב"** (חולין קכח,ג): **טרפה ששחטה אינה מטמאה!** ואף על גב דצבל מוקדשים אמרינן החס (חולין קכג,ג) דמטמאה, והאי עוף נמי דקדשים היא – הויה מדרבנן היא, וצהמה, אכל טומאת צית הצליעה דעוף דמדאורייתא היא לית לה, דהתם אמרינן דטומאה מדרבנן צעלמא הוא. מליקתה זו היא שחיטתה – דהא צסכין היה, וכשר לשחיטה. תהני לה **סכין** – כשמולק הסימן צסכין לטהרה מידי נבלה. ואי קשיא: לותציה ממתניתין, דקתני צמתניתין: השוחט מן העורף שחיטתו פסולה! טעמא משום שצרת מפרקת היא, ואיכא למימר דטרפה היא ולא נבלה.

עיונים

למאן דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה אין הכוונה שהלכות שחיטת העוף מפורשות בתורה, שכן גם הלכות שחיטת הבהמה אינן מפורשות. אלא שביחס לבהמה נאמר "חבחת כאשר צייתוך" (דברים יב, כא) ומכאן למדים שנצטוו משה מפי הקדוש ברוך הוא כיצד זובחים (שוחטים), ומכתוב זה עצמו למד רבי שנלמדו גם הלכות שחיטת העוף (להלן כח,א).

ואפילו למאן דאמר כבהמה וכו' משפט זה אינו ברור כל כך, ואינו מופיע בכתיב היד (ראה גרסות), וסבורים כי היא תוספת על פי פירוש רש"י, שאפילו לדעת מי שסבור שעוף הוקש לבהמה לענין שחיטה (שנאמר "זאת תורת הבהמה והעוף". ויקרא יא, מז), והואיל ואין היקש למחצה גם עיקור סימנים בכלל זה, מכל מקום, הואיל ופרטי הדינים נאמרו למשה על פה, יש לומר שאמר לו הקדוש ברוך הוא שלענן זה לא הוקשו.

לא אמרן אלא במליקה שהרי אין בה גם פסולים אחרים של שחיטה, כגון חלדה ודריסה, כמבואר בסוגיה בהמשך. ואדרבה, בפסולים אחרים לא היה צורך כלל לומר דבר זה, שהרי עיקר מצות המליקה היא בדריסה (ראה לעיל עמוד א) (אור הישר).

נשברה מפרקת וכו' נבלה נבילה היא בהמה (או בעל חיים אחר) שמתה שלא בדרך שחיטה. ומלבד איסור אכילתה, עיקר המשמעות המעשית היא לענין טומאה, שנבלת בהמה מטמאה לא רק במגע, כשרץ, אלא גם במשא. ומשמעות הדברים הפשוטה לפי הסוגיה כאן היא, שאם נשברה המפרקת ורוב בשר עמה נחשבת הבהמה כמתה לכל דבר, ומטמאה כנבילה. אבל הראב"ד הביא דעת מי שאומר כי בשלב זה עדיין אינה נבילה ממש, אלא היא קרויה כך לומר ששוב לא תועיל לה שחיטה לטהרה, כפי שהיא מועילה לטריפה שנשחטה (והרשב"א תמה על לשון רש"י, שנראית כצירוף של שני הפירושים).

מטמא בגדים אבית הבליעה את טומאת נבלת עוף (טהור) למדו חכמים מן הפסוק "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבש נגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר" (ויקרא יז, טו), שאין הכתוב מדבר בנבלת בהמה, שהרי היא מטמאה במגע ובמשא (ראה ויקרא יא, ט–מ), אלא ודאי מדבר בנבלת העוף. וממה שנאמר "כל נפש" דייק חכמים כי אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש, כלומר, לא בזמן כשהיא בפיו, ולא בזמן שהיא

אבל למאן דאמר יש שחיטה לעוף מן התורה – מתורה שנמסרה למשה על פה, דהיינו הלכה למשה מסיני. ורצי אמרה, דפליג ארצי אלעזר צברק "השוחט" (חולין כח,א) דתינא, רצי אומר: "וזצחת כאשר צייתוך" – מלמד שנצטווה משה על הלכות שחיטה צעל פה. ואף על פי שלא כתבו צמורה, על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד צעוף ועל רוב שנים צצהמה. אלמא יש שחיטה לעוף.

ארצבה אפכא מסתברא למאן דאמר [יש] שחיטת העוף מן התורה איכא למימר דהכי אגמריה דאין עיקור. ואפילו למאן דאמר – דליף ליה הסס צהיקשא מ"זאת תורת הצהמה והעוף", וגמר לעוף מצהמה, מניין למימר דכיון דהזכרה שחיטת העוף צסיני, דהא היקשא צסיני נאמרה, אגמריה רחמנא למשה על פה לענין עיקור לא ליהוי צצהמה. אלא למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה אלא מדברי סופרים מהיכן גמר לה – כלומר, אהיכא סמיי (דאנן) [נצנן] דתקון ליה שחיטה – מצהמה גמרו, הילכך כולה מלמא צצהמה תקון. רבין בר קיסי – שס חסס. לא אמרן אלא במליקה – דכיון דדרסה וחלדה לא פסלי צה, עיקור סימנים נמי לא פסלי צה. אכל צשחיטה כו'. כל הכשר כו' – כל הזואר הכשר לשחיטה כשר למליקה מאחוריו. הא פסול פסול – ואי זואר שנעקרו סימנין פסול לשחיטה, היכי מתכשר צמליקה? ההוא – דרצי ירמיה פליגא אדרצין בר קיסי, דרצי ירמיה סצר דאף לשחיטה אין עיקור. ולית הילכתא כמתניתא דרמי צר יחזקאל, דהא תינא צפירקין דלקמן (חולין כח,א): שחט את

הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת – כשרה, נשמטה הגרגרת ואחר כך שחט את הושט – פסולה. שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה, ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה או לאחר שחיטה, זה היה מעשה, ואמרו: כל ספק שחיטה פסולה. אלמא יש עיקור צעוף, דהא צעוף קמיירי, מדקמני: שחט את הושט ואחר כך נשמטה הגרגרת כשרה, דעוף הכשרו צסימן אחד. ואי קשיא לך מתינתא אמתניתא, דהא דרמי צר יחזקאל מתינתא היא – תריץ: הא כמאן דאמר יש שחיטה צעוף מן התורה. וכיון דלא ליפסיק הילכתא קיימא לן צצל תורה הלך אחר המחמיר. ורוב בשר – שעל המפרקת מאחורי הזואר נפסקה עמו. נבלה – ומטמאה מיד אף על פי שהיא מפרכסת, דמתה ממש היא, ושחיטה דלאחר מלאן לא מטרהה לה מידי נבלה. מלק – עוף קדשים צסכין – נבלה היא, והאוכל נבלת עוף טהור מטמא צגדים לצוש צשעה צשולעה, ולא צגדים שקודם לכן ולא צגדים שלצב אחר שהיא צמעוי. ואין לה טומאת נגע לגמרי, אלא טומאת צליעה זו לצדה. וכולה ילפינן לה צצורת כהנים מ"נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה צה" (ויקרא כז),

וכתיב נמי (שס יז): **"והנפש אשר תאכל נבלה וטרפה צאורה ובגר וכבש נגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר"**, ובעוף משחטי קרא, דתינא (חולין ק"א) [גדה מזב]: **יכול תהא נבלת צהמה מטמאה אצית הצליעה?** כגון תחז לו חצירו צצית צליעתו והוא לא נגע בה, שלא נטמא בנגעה, וטומאת צית הסתרים לא מטמיא טומאת נגע. וצטומאת משא נמי אינו טמא, שלא זו עד שנלעה. תלמוד לומר: **"לא יאכל לטמאה צה"** [צה" משמע מיעוטא – מי שאין לה טומאה אלא אכילתה, כדכתיב: **"לא יאכל"**, וכתיב **"צה"**, כלומר, בוז בצליעה ולא באחרת, יאחז נבלת צהמה שמתמאה בנגע, כדכתיב (ויקרא יא): **"והנגוע בצנבלתה" וגו'**. הלכך על כרחך צעוף משחטי. יכול נבלת העוף טטמא מן הכתוב מהאי קרא, ונבלת צהמה מקל וחומר: מה העוף שאינו מטמא בנגע וצמשא – מטמא צצית הצליעה, צהמה שמתמאה כו'? תלמוד לומר: **"צה"** – צה אחת מיטמא צצית הצליעה, ואי אחת מיטמא צנבלת צהמה צצית הצליעה. ואם כן למה נאמר צצהמה "והאוכל מנבלתה" (שס)? ליתן שיעור לנוגע ולגושא כשיעור אכילה, דהיינו כזית. וכולה מילתא מפרש החס, דאין לה טומאה לנבלת עוף טהור אלא זו בלבד. ואי אמרת – נצברה מפרקת ורוב צשר עמה טרפה צעלמא הוה ולא נבלה, והא מליקת סכין, כיון דלאו מליקה היא – הוה כשוצר מפרקתו, כשמגיע לסימנין וחוטין בסכין הרי זו כשוחט את הטרפה, וקיימא לן **"העור והרוטב"** (חולין קכח,ג): **טרפה ששחטה אינה מטמאה!** ואף על גב דצבל מוקדשים אמרינן החס (חולין קכג,ג) דמטמאה, והאי עוף נמי דקדשים היא – הויה מדרבנן היא, וצהמה, אכל טומאת צית הצליעה דעוף דמדאורייתא היא לית לה, דהתם אמרינן דטומאה מדרבנן צעלמא הוא. מליקתה זו היא שחיטתה – דהא צסכין היה, וכשר לשחיטה. תהני לה **סכין** – כשמולק הסימן צסכין לטהרה מידי נבלה. ואי קשיא: לותציה ממתניתין, דקתני צמתניתין: השוחט מן העורף שחיטתו פסולה! טעמא משום שצרת מפרקת היא, ואיכא למימר דטרפה היא ולא נבלה.

במעיו, אלא בזמן שהיא מצויה בבית הבליעה שלו (ומה שהזכרה אכילה, אינו אלא ללמד שיעור טומאתה שהוא כשיעור אכילה בכזית). ומתוך שהזכיר הכתוב שהאוכלה צריך לכבס בגדיו למדו חכמים כי כל זמן שהנבילה בבית הבליעה מטמא האדם את הכלים והבגדים, שהוא נוגע בהם (אבל לאחר מכן אין דינו ככל ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים). מליקתה זו היא שחיטתה יש שהסביר כך: אם היא מתה בשבירת המפרקת ורוב בשר נמצא שזו היא עצמה שחיטתה, שהרי כבר יצאה חיותה, ומוכן מדוע לא תועיל לה מליקה בסכין. אבל אם נאמר שטריפה היא, ועדיין לא יצאה נפשה, נמצא שחיתוך הסימנים הוא שחיטתה. ואם כן גם אם הסכין אינה מכשירה אותה להקרבה, מדוע לא תועיל להוציאה מידי נבילה? (תפארת יעקב).

אזרה ההלכה

יש שחיטה לעוף מן התורה מצות עשה שמי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ישחט ואחר כך יאכל. (רמב"ם ספר קדושה הלכות שחיטה פ"א ה"א.)
אבל בשחיטה יש עיקור המולק עוף קדשים אינו חושש לעיקור הסימנים, אבל בשחיטה העיקור פוסל. כיצד? כגון שנעקר הקנה או הוושט מהלחי ומהבשר, ונשטמ אחד מהם או שניהם קודם גמר שחיטה. ובעוף, שחט אחד הסימנים או רובו ואחר כך נשטמ השני – שחיטתו כשרה, נשטמ אחד מהם ואחר כך שחט את השני – שחיטתו פסולה. כדברי רבין בר קיסי. ונהגו להטריף כל עיקור. (רמב"ם פ"ג ה"יד שם, ש"וע י"ד כד, טו ובהגהה.)
נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נשברה המפרקת ורוב הבשר שמאחורי הצואר, הרי זו נבלה מחיים ואין השחיטה מועלת בה אף על פי שהיא מפרכסת, ואחד הבהמה ואחד העוף בדבר זה. כדברי זעירי. (רמב"ם ספר קדושה שם ה"יט. ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"א.)

מלק בסכין מלק בסכין, או שמלק חולין בפנים וקדשים בחוץ, הרי זו נבילה לכל דבר לטמא את בגדיו של האדם כשהיא בבית הבליעה שלו. כמשנה. (רמב"ם ספר עבודה פסולי המוקדשין פ"ז ה"ג. ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאה פ"ג ה"א ושם ה"יב.)

שהוא מחליד – לאחר שנתפרקו פרקי העלם ננעץ הסכין תחת העלם, לפי שאין העלם מתפשט לכאן ולכאן כדרך שאר ציט השחיטה כשחוטכין אותו, אלא עומד צמקומו, וכשחוטך הסכין תחת העלם הוילא לה חלדה. מפני שהוא דורס – ממש, ולא מוליך ומציא, כדאמרן לעיל (חולין כ"א): קוץ ויורד וזו היא מלומה. מוליך ומביא במליקה כשר –

והיה דמלק צסקין סתמא קתני, לא שאל קוץ ויורד ולא שאל מוליך ומציא. בעיקרי בתים – *קרו"ט זלעו. הא מיגליא – דאף על פי שאין העלם מתפשט כל כך לגלות ציט השחיטה, מיהו הסכין נראה ומגולה כל זמן שחוטכו. אי קשיא – צהא מילתא דזעירי. הא קשיא לי – כיון דאמרנא נבלה – אלמא מתה היא, הא דאמר רחמנא מליקה כשרה נקדשים, וזעין חתיכת סימנין דלקמן (חולין כ"א). וכי – לאחר שהיא כמתה צשצירת העלם ורוב צשר, למה עומד ומולק שוב הסימנין? אי אמרת צלמא טרפה צעלמא הואי אי נשצרה צלא מליקה, צלא חיותא מיהא אי צה – משום הכי הוילא מליקה סימנין מליקה. וטרפה ליכא למימרה, שזה דרך הכשרה, דאם לא שהה והניחה לאחר שעשה צה מעשה אין כאן טרפות. וכן צכל השוחטין, משנקצ הושט יש כאן מעשה טרפה, וכי גמר שחיטתו מיתכשרא אס לא שהה שיעור שהיה. אלא לועירי דתשצי לה מתה, מה הוא עומד ומולק? ותקשי לך עולת העוף – דאמרינן לקמן צשמעתין דנעיא שני סימנים. וכי מתה עומד ומולק – דהא ודאי עוף צמד סימן מתה, ולמאי מעכב שני? התם – לאו משום מליקה הוא, אלא לקיים

מלות הבדלה, כדלפינן לקמן צשמעתין מ"ומלק והקטיר", מה הקטרה הראש צעלמו והגוף צעלמו – אף מליקה הראש צעלמו והגוף צעלמו. אי הכי עור גמי – לצדל, ויחמוך כל הראש! אלמא תיאל לקמן (חולין כ"א): שניס לרצנן ורוב שניס לרצי אלעור צר רצי שמעון, צלא עור ליכא למאן דאמר. כל המעכב בשחיטה – עור אינו מעכב בשחיטה, שאילו קודם שחיטה ניטל כל העור – כשרה. צלא סימנין – שחיטה תלה צהו רחמנא, ולכתמלה כולהו צעי, כדמתן לקמן צ"השוחט" (חולין כ"א), הלכך גצי הבדלה מעכב. והא מיעוט סימנים – לרצנן דפליגי לקמן צשמעתין ארצי אלעור צר רצי שמעון, ולמאי דלא תסגי צרוב שניס אלא אס כן גמר כולן, ואף על גב דלא מעכב בשחיטה.

תוספות

מפני שהוא מחליד – פירש בקונטרס: לאחר שנפרקו פרקי העצם כשנעץ הסכין תחת העצם, לפי שאין העצם מתפשט לכאן ולכאן כדרך שאר בית השחיטה כשחוטכין אותו, אלא עומד במקומו, וכשחוטך הסכין תחת העצם הוילא חלדה. (ולפיכך) (ולפירושו) לא איירי בסכין רחבה. ונראה דחשיב חלדה לפי ששוחט הסימנין ממתה למעלה, ואפילו בסכין רחבה. ובזבחים פרק "חטאת העוף" (סח"ב), פירש בקונטרס דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין, משום שאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימנים. וכאן אי אפשר לומר כן, דקרי ליה מחליד אף על גב דסלקא דעתין שחוטך רוב בשר.

ותיקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנין – בין לרבנן בין לרבי אלעזר פריך, כדפירש בקונטרס.

בשובה לכך אמרי [אומרי]: **התם** [שם] הטעם שמליקה בסכין אינה מועילה לטהר, אינו משום שהיא עושה נבילה, אלא משום דלא [שלא] שחיטה היא כלל, שאינה נחשבת שחיטה כשרה, המועילה לטהר טריפה מטומאת נבילה. ושואלים: מאי טעמא [מה טעם הדבר]? רב הונא אמר: מפני שהוא מחליד, מכניס את הסכין מתחת לסימנים, ורק אז שוחט, וחלדה היא אחד הדברים הפוסלים את השחיטה. רבא אמר: מפני שהוא דורס בסכין את הסימנים, ואינו מוליך ומביא. ושואלים: מאן דאמר [מי שאומר] מפני שהוא מחליד, מאי טעמא [מה טעם] לא אמר מפני שהוא דורס? ומשיבים: אמר קסבר [סבור הוא]: מוליך ומביא במליקה – כשר, ואם כן יש אפשרות למלוך בסכין באופן שהוא כשר בשחיטה. ושואלים: ומאן דאמר [ומי שאומר] מפני שהוא דורס, מאי טעמא לא אמר [מה טעם אינו אומר] מפני שהוא מחליד? ומשיבים: אמר יכיל דמי [יכול דמי] לך: פסול חלדה היכי דמי [כיצד הוא בדיוק]? כחלדה הדרה בעיקרי בתים בחורים שבקרקע, דמכסיא [שהסכין מכוסה] בשעת השחיטה, שתוחב את הסכין בין השדרה והסימנים, ואז חותך. ואילו הכא הא מיגליא [כאן], כשמתחיל את החיתוך מן העורף, הסכין הרי היא גלויה. שעובייה של הסכין נראה מאחור. אמר רבא: אי קשיא לי [אם קשה לי] במה שאמר זעירי, שאם נשברה המפרקת ורוב בשר עמה הרי זו נחשבת כמתה – הא קשיא לי [זה קשה לי]: והרי כל מליקת עוף קדשים

נעשית בדרך זו, שחוטך תחילה את המפרקת ורוב בשר עמה, ורק אחר כך חותך את הסימנים; וכי עוף מתה הוא עומד ומולק? שאם היא מתה מה תועיל המליקה? אמר ליה [לר] אביי: גם בלא להקשות על דינו של זעירי, ותקשי [ותקשה] לך מדין עולת העוף, דבעיא [שצריכה] במליקה חיתוך של שני הסימנים: והרי די לעוף בחיתוך סימן אחד כדי להכשירו (כפי שהוא בשחיטת עוף חולין [להלן כ"א]) ובמליקה של חטאת העוף, ואם כן מאותה שעה כמתה היא נחשבת, וכי מתה הוא עומד ומולק? אמר ליה [לר] רבא: **התם** [שם] נעשה הדבר רק כדי לקיים בה מצות הבדלה, שצריך להבדיל בעולת העוף בין הראש לגוף. ומקשים: אי הכי [אם כן], את העור גמי [גם כן] יצטרך לחתוך כדי לקיים מצות הבדלה, ואין מי שסבור כן! הישב לו אביי: כל המעכב בשחיטה מעכב בהבדלה, וכל שאינו מעכב בשחיטה אינו מעכב בהבדלה, וחיתוך העור אינו מעכב בשחיטה. ומקשים: והא [והרי] יש מיעוט סימנין בעולת העוף לדעת רבנן [וחכמים]. דלא מעכבי [שאינם מעכבים] בשחיטה, שאם שחט את רוב הסימנים ומיעוטם מחובר עדיין – שחיטה כשרה היא, ומעכבי [והם מעכבים] לשיטתם בענין הבדלה! ומתוצים, אלא אימא [אומר] כך: כל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה, וכל שאינו בשחיטה אינו בהבדלה, ושני הסימנים, למרות שאינם מעכבים בשחיטה, מכל מקום הם חלק ממצות השחיטה, אבל העור אינו חלק ממצות השחיטה.

לכל דבריה, ואינה מטמאה! ופירשו כי הכוונה היא לסימן אחד לאחר שחתך את המפרקת ורוב בשר (כפי שנעשית המליקה). שאפילו אם לא נקבל את דברי זעירי ביחס לשבירת המפרקת ורוב בשר שעמה, מכל מקום אם הוסיף וחתך סימן אחד בעוף – בוודאי נבילה היא (רשב"א, ריטב"א). ויש שהסביר כי גם רש"י אינו מתכוון שהיא נבילה לאחר חיתוך שני סימנים, אלא יש כאן שאלה עקרונית: מאחר שנעשה בה מעשה האוסר אותה באכילה, כיצד תוכשר העולה לקרבן? (פלות). ויש שהציע לפרש באופן אחר לגמרי: אם אכן החיות יוצאת כבר בשבירת המפרקת, וכדברי זעירי, אם כן בכך מתקיים לכאורה ציווי התורה על מליקה, ומניין לנו שיש עוד צורך לחתוך את הסימנים? (דבר אברהם).

לקיים בה מצות הבדלה מקורו של דין זה נלמד להלן (כ"א), מן הכתובים, שבשם שהקטרת העוף על המזבח נעשית בראש לעצמו ובגוף לעצמו – כך גם המליקה. ובהגדרתו המדויקת נחלקו רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם הבין, כפשטה של דרשת חכמים, שיש למלוך ולהפריד לגמרי את הראש מן הגוף, אבל רש"י פירש שאין מדובר בחיתוך מלא של הראש, אלא בחיתוך שני הסימנים (כפי העולה מן הסוגיה כאן, שההבדלה אינה כללת את העור).

כל המעכב בשחיטה מעכב בהבדלה קשה לפרש ששני סימנים מעכבים בשחיטה, שהרי שחיטה בעוף כשרה בסימן אחד (ראה להלן כ"א). אלא צריך לומר כי הכוונה היא שיהיו שם שני סימנים ראויים לשחיטה. אבל ביחס לעור, גם אם ינטל העור לפני השחיטה – אין בכך כלום (כך פירשו כמה וכמה אחרונים את פירוש רש"י, ראה חרושי רע"א ועוד. ומה שמוזכר בדבריו שלכתחילה צריך שני סימנים הוא פירושו של "כל שישנו בשחיטה" להלן. רש"י).

מיעוט סימנין לרבנן הדברים רומזים למחלוקת חכמים ור' אלעזר בר' שמעון הנוכרת בעמוד הבא, שלדעת ר' אלעזר בר' שמעון אין חותכים לגמרי את שני הסימנים, ודי ברובם, והמיעוט אינו מעכב.

דעתין שחוטך רוב בשר. מחליד אף על גב דסלקא דעתין שחוטך רוב בשר.

עיונים
מפני שהוא מחליד רש"י מסביר, שצריך להקפיד בשחיטה שהסכין לא תהא מוטמנת ומכוסה לגמרי בצואר הבהמה (כחלדה במחילה) תוך כדי השחיטה. וכששוחט מן העורף נתקעת הסכין בעצם השדרה ומכוסה לגמרי מצדידה. כשחוטך מן הצוואר הריהו חותך בשר, ובחיתוך של בשר נסוג הבשר לצדדים, ואינו מכסה לגמרי את הסכין. אכן פירוש זה מתאים לסכין צרה דווקא, אבל סכין רגילה רחבה יותר מצווארו של עוף שהוא דק. ובפירושו למסכת זבחים סח"א (מכת"י) פירש רש"י, כי הואיל ובמליקה צריך להגיע אל הושט ולחותרו קודם שיחתוך את רוב הבשר (ראה להלן). הריהו משתמש לשם כך בקצה הסכין, ובאותה שעה נמצא הקצה כולו מונעצ בצואר. וראה עוד בתו"ש שפירשו כי עצם השחיטה מן הכיוון ההפוך של השחיטה, מן הפנים כלפי חוץ יש בה "חלדה" של הסכין, שהרי שחיטה כרגיל נעשית כשמתחיל בחיתוך הסימנים מן החוץ פנימה.

הכא הא מיגליא יש שהסביר כי גם רב הונא מסכים שחלדה עניינה כיוסי והטמנה, אלא שרבא סבור שפסול חלדה נאמר על הסכין שצריך שתהא מגולה, ואילו רב הונא סבור שפסול חלדה נאמר על בית השחיטה, שמקום השחיטה צריך להיות גלוי (בית הלוי ח"ג ס"י בב).

אי קשיא לי הא קשיא לי תמה הרשב"א: והרי בכל התלמוד משמעות לשון זו היא, שכאשר הקשו דבר מתחילה, דוחים את הקשיה ואומרים: דבר זה אינו קושיה, אלא אם יש להקשות – דבר זה יש להקשות. ואילו כאן לא הקשו דבר על זעירי, אלא אדרבה, הביאו לו סיוע מן המשנה! והרא"ש כתב כי לפי רש"י, מה שאמר רב חסדא "אף אנן נמי תננא" אינו חיזוק לדברי זעירי, אלא קושיה: מדוע הוצרך לומר דבר שכבר שנינו במשנה? ואילו הריטב"א כתב בשם הרשב"א (ואינו לפנינו) כי כוונת הדברים כאן הריהי כבכל מקום, כאומר: אם קשה לי דבר בענין זה, דבר זה קשה לי.

וכי מתה עומד ומולק אבל אם טריפה היא שנחשב רק כהולך למות אין בכך קושי, שהרי כל דיני שחיטה כך הם, שמשעה שנעשה חלק מן השחיטה ובעל החיים עתיד למות בשל כך הרי זו טריפה, אלא שכך ציוותה התורה לשחוט, וכל שלא השתהה באמצע – כך היא מצוה. אבל אם בעל החיים נחשב מת ממש מה הטעם במליקת הסימנים? שהרי כל עניינה של המליקה הוא יציאת הגשמה בזמן חיתוך הסימנים!

ותקשי לך עולת העוף דבעיא שני סימנים וכי מתה עומד ומולק ופירש רש"י: והרי בסימן אחד הוא מת. וראשונים הקשו על כך, הן מצד המציאות, ועוד, שהרי ברייתא מפורשת היא להלן ל"א (לענין בהמה): שחט בה שנים או רוב שנים – הרי היא כחיה

חלדה חלדה כיצד? כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן, בין ששחט התחתון בהלכתו מלמעלה למטה וחזר והציאו ושחט העליון, בין ששחט העליון ממתה למעלה שלא כהלכתו, פסולה. (רמב"ם) ספר קדושה הלכות שחיטה פי"ג ה"ט. שר"ע יו"ד כ"ז, ז. וראה שם סעף ט בש"ך ובגרי"א.

מסורת הש"ס
 ג. ראה חולין כ"א.
 ד. (חביטוי) פסחים ק"ח, ב.

גרסות
 אלא אימא כל שישנו בחלק מכתה"י: אימא כל שישנו.

לשוך
מחליד
 הפעל "חלד" עניינו עשיית חור, חתיירה באדמה וכדומה, וכן הוא בשפות שמיות אחרות, כגון סורסית וערבית צלא (חילד). ומשם כנראה גם מקור שמו של בעל החיים הקרוי חולדה, שלפי כתב יד מינכן במקבילה (פסחים ק"ח, ב) נאמר "כחולדה שחולדת בעיקרי הבתים".

החיים
חולדה
 ראה לעיל ט"ב.

*קרו"ט מן הצרפתית העתיקה crot – חור, חורים.